

Naar een gelijkgerichte visie en aanpak van het talenbeleid binnen het GO!

Visietekst van het GO!

Naar een gelijkgerichte visie en aanpak van het talenbeleid het GO! onderwijs van de Vlaamse gemeenschap

Motivering voor deze tekst

Sinds de talennota van Minister Frank Vandenbroucke¹ staan begrippen en visies over talenbeleid, taalbeleid en taalvakkenbeleid centraal in onderwijskringen. Voor alle onderwijsniveaus worden er initiatieven genomen, wetenschappelijke onderzoeken en publicaties zagen het levenslicht, steunpunten werden opgericht, materiaal en instrumenten ontwikkeld ...

Met veel enthousiasme en goede bedoelingen werd echter niet altijd gewerkt vanuit dezelfde visie. De veelheid aan initiatieven werkt onduidelijkheid in de hand wat de opdracht van de pedagogische begeleidingsdienst er niet eenvoudiger op maakt.

De conceptnota van Minister Pascal Smet 'Samen taalgrenzen verleggen'² poogt helderheid te scheppen door volgende elementen in de visie centraal te stellen:

- **Een goede en rijke kennis van het Standaardnederlands**
Een talenbeleid moet alle leerlingen een rijk Standaardnederlands aanleren. Die taal is dan zowel instructietaal, gemeenschappelijke taal en taal voor een gemeenschappelijke identiteit. De kennis van de thuistaal moet dat doel versterken.
- **Meertaligheid als economische noodzaak en sociale meerwaarde**
Een talenbeleid sluit aan bij het Europese beleid inzake taalverscheidenheid. Daarbij is de kennis van het Frans en het Engels prioritair: de ambitie is om er voor te zorgen dat alle jongeren behalve het Standaardnederlands ook twee andere Europese talen beheersen. Het Europees referentiekader is hierbij een baken. Bovendien moeten er voldoende stimuli zijn voor talensensibilisering en uitwisseling.
- **Een inclusief talenbeleid**
Een talenbeleid is een belangrijk aspect van een gelijkkansenbeleid. Het moet niet enkel segregatie tegen gaan, maar ook sociale mobiliteit bevorderen.
- **Een integraal talenbeleid**
Het talenbeleid op school zoekt aansluiting zowel met het thuismilieu als met het milieu van de vrije tijd: zij kunnen het talenbeleid op de school versterken.
- **De school als tussenmilieu**
Dit talenbeleid kan slechts slagen als zowel de school als de ouders vanuit eenzelfde visie vertrekken en als er voldoende betrokkenheid is vanwege het thuismilieu. Samenwerkingsverbanden tussen Welzijn, Inburgering en Integratie zullen het talenbeleid versterken.
- **De autonomie van onderwijs**
Deze visie biedt de ruimte aan de scholen om een talenbeleid in te vullen dat aansluit bij de noden van de leerlingen en de draagkracht van de school en het schoolteam. Op deze manier vormt een talenbeleid een essentieel deel van het pedagogisch project van elke school.

Binnen die krijtlijnen legt de PBD-GO! een aantal accenten. Verder volgt ze een specifieke strategie om alle scholen te ondersteunen om een talenbeleid uit te bouwen.

¹ VANDENBROUCKE, F., De Lat hoog voor talen in iedere school, 2006

² SMET, P., Samen taalgrenzen verleggen, 2011

Naar een gelijkgerichte visie en aanpak van het talenbeleid het GO! onderwijs van de Vlaamse gemeenschap

Een talenbeleid voor alle scholen

De doelstellingen van een talenbeleid overstijgen het niveau van louter talige doelstellingen.

Een talenbeleid zet in op het verbeteren van de onderwijsresultaten en het verhogen van het leerrendement van alle leerders. Als gevolg daarvan verhoogt het de kansen, niet alleen in het onderwijs maar ook in het toekomstige leven, werkt het emancipatorisch faciliteert het sociale mobiliteit.

Dit sluit volledig aan bij het pedagogische project van het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap waarin het bevorderen van gelijke onderwijskansen voor iedereen en het ontwikkelen van talenten centraal staan.

Deze tekst moet bijdragen tot een gelijkgerichte ondersteuning op het gebied van talenbeleid binnen de pedagogische begeleidingsdienst. We vertrekken daarbij vanuit een constructivistische, competentie ontwikkelende en taalontwikkelende visie op leren. We kiezen daarenboven voor een integraal talenbeleid.

We willen talenbeleid niet beperken tot het vak Nederlands en het vreemdetalenonderwijs. Het moet voor ons een deel zijn van een ruime onderwijskundige beleidsvisie van de school.

Om die redenen is 'Goed talenonderwijs' een speerpunt in het begeleidingsplan van de pedagogische begeleidingsdienst.

Accenten in een schooleigen talenbeleid

- Het beheersen van de onderwijstaal (het Standaardnederlands) is de belangrijkste doelstelling van een doordacht talenbeleid in iedere school. Het is de instructietaal voor alle leergebieden en vakken; een onvoldoende schoolse taalvaardigheid vormt een struikelblok in de onderwijsleerprocessen in alle schoolse contexten.
- De beheersing van vreemde talen wordt erkend als een belangrijke doelstelling omdat het een grote troef is in het later maatschappelijk, professioneel en persoonlijk functioneren. Het verhoogt de kansen op de latere tewerkstelling en op de kansen in het vervolgonderwijs. Het is een bijkomende steun voor de sociale mobiliteit en bijgevolg een belangrijk aspect van emancipatie en kansengelijkheid.
- Een talenbeleid voorziet ook een weloverwogen plaats voor de eigen taal. De eigen taal vormt een wezenlijk deel van de identiteit van de leerlingen en het respect daarvoor bepaalt mede het welbevinden van leerlingen. Een positieve ingesteldheid ten opzichte van de aanwezige talige diversiteit vormt bovendien de basis om de aanwezige diversiteit te benutten.
- Een talenbeleid bevat ook stimuli om de samenwerking tussen de school, de ouders en het vrijetijdsmilieu te verbeteren.

Naar een gelijkgerichte visie en aanpak van het talenbeleid het GO! onderwijs van de Vlaamse gemeenschap

Doel van deze tekst

Deze tekst streeft volgende doelstellingen na:

- Het begrippenkader vervolledigen en verhelderen
- De gelijkgerichtheid binnen de pedagogische begeleidingsdienst verhogen
- Het begeleidersteam in staat stellen om eenduidige antwoorden te geven op vragen van scholen
- Het begeleidersteam houvast bieden bij de ondersteuning van scholen die een talenbeleid willen uitbouwen en die willen werken aan een taalontwikkende didactiek
- Onze positionering naar de overheid en naar externen versterken

De tekst verduidelijkt eerst wat we verstaan onder talenbeleid, taalbeleid en taalvakkenbeleid. Daarna wordt er uitgelegd wat er bedoeld wordt met een integraal taalbeleid en hoe we dat denken te bereiken.

Op basis van een aantal uitgewerkte standpunten kunnen de begeleiders antwoorden geven op vragen en bedenkingen uit het veld.

Ten slotte wordt er een overzicht gegeven van de aanpak van de ondersteuning van het talenbeleid binnen de pedagogische begeleidingsdienst.

Talenbeleid: taalbeleid en taalvakkenbeleid

Uitgangspunten

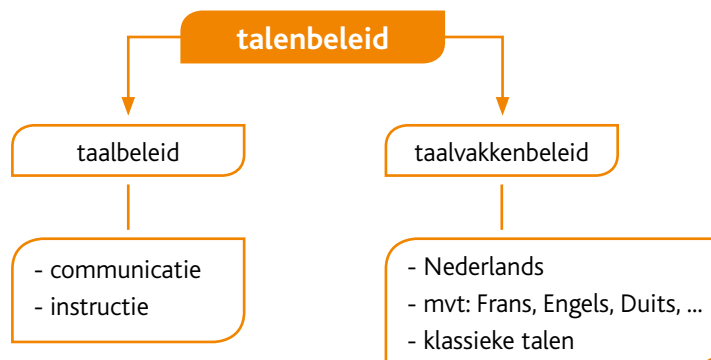
De traditionele linguïstische, kennisgerichte en remediërende invalshoek van taalbeleid biedt geen afdoend antwoord meer op de sociolinguïstische, complexe en tekstuele realiteit van de huidige maatschappij.

Taalbeleid is daarom de laatste jaren sterk geëvolueerd:

- Van taalbeleid voor anderstaligen naar taalbeleid voor alle leerlingen.
- Van taalbeleid als taak voor taalexperthen naar taalbeleid als taak voor iedereen in en rond de school.
- Van taalbeleid enkel als instrument ter bevordering van gelijke onderwijskansen, naar taalbeleid in functie van talentontwikkeling en uitmuntende onderwijsresultaten.
- Van taalbeleid met focus op NT2 naar talenbeleid met aandacht voor alle talen.
- Van een 'geïsoleerde' aanpak van taalbeleid naar een talenbeleid waarbij iedereen op elk niveau, vanuit zijn eigen functie zijn specifieke verantwoordelijkheid opneemt en het talenbeleid geïntegreerd wordt als een ondersteuning van de onderwijskwaliteit voor alle leerlingen.

Van elke onderwijsinstelling - voor alle niveaus van het onderwijs - mag verwacht worden dat ze een beleid voert ten aanzien van talen: het talenbeleid.

Binnen het talenbeleid maken we een onderscheid tussen taalbeleid en taalvakkenbeleid zoals voorgesteld in de onderstaande figuur³

- Het taalbeleid heeft betrekking op het beleid inzake taal en taalvaardigheid bij communicatie en instructie in en door de onderwijsinstelling.
- Het taalvakkenbeleid heeft betrekking op het beleid van een onderwijsinstelling inzake het formele onderwijs van talen of bepaalde aspecten daarvan, bijvoorbeeld schrijf- en presentatietechnieken in het Nederlands, 'communication en Français', zakelijk schrijven voor Engels ...

Die taalvakken bestaan dan veelal in de vorm van aparte vakken in het reguliere curriculum.

Het vormgeven van talenbeleid binnen de pedagogische begeleidingsdienst is in deze visie niet uitsluitend een taak voor specialisten Nederlands en moderne vreemde talen. Talenbeleid dient gedragen, ontwikkeld en ingebed te worden door en in de hele werking van de pedagogische begeleidingsdienst, over alle leergebieden/vakken en alle geledingen heen.

³ Daems, 2008, 13

Acht componenten van een taalbeleid

Taal, in casu het Nederlands, is het belangrijkste didactisch instrument dat we in ons onderwijs gebruiken. Iedereen hanteert taal en doet dat op alle momenten van het onderwijsproces. De taal die op school wordt gebruikt is anders dan de taal die thuis of in de peergroep van de leerlingen wordt gesproken. Schooltaal is complexer, abstracter, minder hier en nu, hanteert een andere woordenschat en een ander register.

Dit kan voor gevolg hebben dat er een kloof is tussen het taalvaardigheidsniveau dat het onderwijs vereist en het taalvaardigheidsniveau van de leerlingen.

Daarom moet de talige instructie enerzijds afgestemd worden op **de beginsituatie van de leerlingen**. Deze beginsituatie wordt echter niet bepaald door anderstaligheid alleen, ook culturele en sociaaleconomische factoren spelen hierbij een belangrijke rol. Anderzijds dient er voldoende aandacht te zijn voor het **verwervingsproces van de schooltaal** als doel van onderwijs op zich.

Een integraal taalbeleid bestaat uit acht gelijkwaardige en met elkaar verweven componenten:

1 Gedeelde visie op (taalvaardigheids)onderwijs

Alle leerkrachten delen eenzelfde visie op goed onderwijs en de plaats van taal hierin. Ze passen die principes ook toe en kunnen hun leerlingen de meerwaarde ervan doen inzien.

2 In kaart brengen van taaldoelen voor alle vakken en taalontwikkelen – taalgericht vakonderwijs

Elk vak heeft een aantal taaldoelen die de lerende moet halen om de vakdoelstellingen te realiseren: hij moet beschikken over een aantal talige competenties. Die zijn niet voor alle vakken dezelfde. Daarom is het noodzakelijk dat deze per vak worden geïnventariseerd. De vakleraren moeten het werken aan die taalcompetenties inbouwen in hun lessen (taalontwikkelen – taalgericht vakonderwijs) om zo veel mogelijk leerders de eindmeet te laten halen.

3 Screening van de leerlingen: vastleggen van het talig kapitaal

Het is noodzakelijk om na te gaan over welke talige competenties de leerlingen beschikken. Deze beginsituatieanalyse is de basis van een taalontwikkelen didactisch proces.

4 Taalvaardigheidsonderwijs in alle vakken

In alle vakken worden de lessen georganiseerd met aandacht voor de drie aspecten van sterk taalvaardigheidsonderwijs: context, interactie, taalsteun. Bij het didactisch proces is er systematisch aandacht voor het oproepen van voorkennis, voor activerende en taalrijke werkvormen, voor voldoende talige input bij probleemoplossend werken, voor functionele schrijf- en spreekopdrachten, authentieke taakgerichte opdrachten, aandacht voor verschillende leerstijlen en voor strategische vaardigheden.

5 Samenwerking tussen vakleerkrachten en taalspecialisten (intern en extern), taalcoach, leerlingenbegeleiders ...

Goed (taalvaardigheids)onderwijs is een teamaangelegenheid: het is aangewezen dat de vakleraren samenwerken met (een) taalspecialist(en). Hij kan samenwerken met alle vakgroepen en hen ondersteunen in de professionalisering bijvoorbeeld voor het bepalen, realiseren en evalueren van taaldoelen en het reflecteren over taalonderwijs binnen hun vak (taalgericht en taalontwikkelen vakonderwijs).

6 Positief omgaan met heterogeniteit

Het onderwijs houdt rekening met alle leerlingen binnen een klasgroep. Behoeftegericht werken op maat van de leerling kan door inhouden aan te bieden in betekenisvolle contexten, veel ruimte te geven aan samenwerken en interactie, te vertrekken van de voorkennis van de leerlingen en ruimte te geven aan verschillende leerstijlen.

7 Uitbouwen van zorg en leerbegeleiding

In elke groep zijn er lerenden die door een sterkere taalvaardigheid een grotere taaluitdaging aankunnen dan anderen. Dit vraagt een specifieke en aangepaste leerbegeleiding.

Anderzijds zullen er - ondanks de geïntegreerde aanpak - leerlingen overblijven die met (talige) struikelblokken zitten die remediëring vragen.

Naast het uitbouwen van initiatieven voor adaptief onderwijs voor alle lerenden, worden ook initiatieven ontwikkeld voor leerlingen die op talig vlak meer ondersteuning nodig hebben. In een aantal gevallen moet er gedacht worden aan STICORDI-maatregelen, specifieke remediëring, inschakelen van de taalcoach of leerlingbegeleider, het plaatsen van leerpakketten op de elektronische leeromgeving of (individuele) leertrajecten.

8 Instellingscommunicatie vrij van talige struikelblokken

Een eenduidige communicatie kan heel wat struikelblokken wegnemen. Bij communicatie gaat er aandacht zowel naar de interne communicatie (dienstnota's en mededelingen, pictogrammen...) als externe communicatie (de website van de school, brieven en mededelingen aan de ouders en externe partners).

Taalvakkenbeleid

De aanpassing van de eindtermen voor de taalvakken en de daaruit volgende nieuwe leerplannen ondersteunen een weloverwogen talenbeleid:

- Het vak Nederlands vervult een sleutelrol in het talenbeleid van de school. Het voorziet in kennis, vaardigheden en attitudes die functioneel zijn voor alle andere vakken, zowel voor de moderne vreemde talen als voor de zaak- en praktijkvakken. De klemtonen die worden gelegd op strategische vaardigheden en aspecten van taalbeschouwing zijn hiervan een illustratie.
- Binnen het vak Nederlands is er ruim plaats voor verschillende taalvarianten en taalregisters. Toch blijft de centrale doelstelling het aanleren, verruimen en verfijnen van de taalvaardigheid in het Standaardnederlands.
- Het vreemdetalenonderwijs werd verruimd en gedeeltelijk hertekend en sluit op die manier aan bij de Europese ambities. De verschillende leerplannen werden in overeenstemming gebracht met het Europees referentiekader voor moderne vreemde talen.

De leerprocessen die aan de basis liggen van eerste-, tweede-, en vreemdetaalverwerving zijn zeer gelijklopend:

- Taalvaardigheid is een competentie. Taalvaardige leerlingen combineren kennis, vaardigheden en attitudes en kunnen die met een stijgende graad van autonomie inzetten in specifieke situaties. Alle taalonderwijs mikt op het ontwikkelen van talige competentie.

Taalbeleid

- Daarnaast is een emotionele component bij taalverwerving erg belangrijk. Het leren van een nieuwe taal moet een positieve en zinvolle ervaring zijn. Een nieuwe taal leren moet leerlingen onmiddellijk toegang verschaffen tot nieuwe werelden, moet hen in staat stellen nieuwe ervaringen op te doen en nieuwe contacten te leggen. Deze functionaliteit moet voor de lerenden tastbaar en motiverend zijn in de lessen. Taal dient dus (van bij het begin) als middel te worden aangeboden en mag niet uitsluitend een doel op zich zijn.
- Talen worden ook niet los van mekaar geleerd. Wat in de ene taal geleerd wordt, wordt ook gebruikt bij het leren van de andere taal. Wie een nieuwe taal leert die sterk aanleunt bij de taal die hij al kent, zal kennis en vaardigheden uit de gekende taal naar de nieuwe taal overdragen. Ook als talen wat verder uit mekaar liggen, is er positieve transfer. Zo zal bijv. wie in de ene taal leert lezen en met allerlei teksten leert omgaan heel wat inzichten in leesprocessen, tekstsoorten en leesstrategieën kunnen overdragen als hij een nieuwe taal leert.

Bij het samenstellen van de tekst werd geput uit de volgende interne en externe bronnen:

Intern:

- Albrecht A. (2010), Werkdocument: visietekst PBD-taalbeleid (2010-2011)
- Van dam R. (s.d.) zonder titel
- Horemans B. (2010), Visie op taalbeleid in de SLO van het volwassenenonderwijs.
- Vakgroep Moderne Talen (s.d.) Taalbeleid een voorwaarde voor gelijke onderwijskansen
- Reweghs L. e.a. (2007) Kijk op een taalbeleid in het basisonderwijs.
- Vakgroep Moderne Vreemde Talen (2009) "Met moderne vreemde talen de wereld rond.

Extern:

- Delaere F. (s.d.), Onderwijs in de thuistaal (cultuurtalen anders dan het Nederlands) revisited.
- Daems F. (2009), Op weg naar een taalbeleid in hogeschool en universiteit
- Van den Branden K. (2010), Handboek taalbeleid basisonderwijs
- Van Avermaet P. e.a. (2010), Platformtekst opgemaakt door de werkgroep Onderwijs en Integratie in het kader van de Staten-Generaal Inburgering en Integratie

